

tempore competens actoroknak íteltetnének is, megmutogatnunk, hogy ő kegyelmektől citált articulus közel is nem concernálná ő kegyelmek actiójának fundamentumát, de most azt mondjuk, magok is ő kegyelmek nem citálnak oly articulus, az melynek vigorával az urakat ő nagyságokat s ő kegyelmeket competens bíráinknak csinálhatnák; ergo, ut supra, non est praesens fori.

Deliberatum.

Nem szinte elég világos előttünk az citált articulus, nevezet szerént ebben az cikkkelben az ecclesiasticum bonum nevezeti befoglalja-e magát az templomot, mert ha az articulus annak ismeri, az ilyen dolognak igazgítására competens bírának ismerjük magunkat, sőt nem is lehetne másképpen, hanem commissariusoknak kell efféle dolgokat eligaztatni, azért az nemes ország magyarázza meg, ismeri-e ecclesiasticum bonumnak az templomot avagy nem; erről informatiót adván, annak utánna az mely commissariusokat az mi kegyelmes urunk ide küld, discussio alá vehetik, méltán nyúltnak-e avagy nem az Unitaria religión lévő atyafiak az Bözödujfaluban lévő templomocskához, az mely csak filialis volt az Bözödi ecclesiának.

Kérdésben vétettévn az nemes országtól, hogy ha az templomok ecclesiasticum bonumok közé számláltatnak-e nem-e? melyet a consideratioban vévén, mivel az ecclesiasticum bonumok, ugy mint szőlők, szántóföldek, kaszáló rétek, s egyéb pertinentiák is annak tartattatnak, ő magok is az templomok (mint caput bonorum amazoknak, tudniillik az hozzávaló pertinentiáknak) ecclesiasticum bonumoknak tartathatnak.

Az akkori commissariusok menjenek ki, de merito igazítsák el. 19 July. Anno 1668. *)

NB. A két utolsó sor az Apafi saját kézírása.

Redetije a gr. Teleki család levéltárában M.-Vásárhelyt.

Közli: Konez József.

A BUDAPESTI UNITÁRIUS ANYAEGYHÁZKÖZSÉG ÜNNEPE OKTÓBER 2-án.

A budapesti unitáriusoknak ez év októb. 2-án nagy örömnepük volt a fővárosban. A mit 13 év óta szivből óhajtottak, előkészítettek, a mihez a körülmények szerint fokról-fokra közeledni igyekeztek, azt megérték. Megérték, hogy az 1868-ban néhányuk által alakított unitárius társulat, mely 1875-ben fiók-egyházközséggé szervezkedett, most anyaeklézsiává vált. Megérték, hogy a budapesti anyaekla rendes lelkésze, T. Derzsi Károly ur megtartotta beköszöntő beszédét s Főtisztelendő püspökünk által ezen hivatalába ünnepélyesen beiktattatott a magy. kir. kormány szakképviselője, Trefort Ágoston, vallás-és közoktatásügyi minister ur ő nmlga, s a főváros főpolgár-

*) Ez úgy világosabb megértésére utasítjuk az olvasót a „Ker. Magvető“ XIV. évf. 35-ik lapján közlött adatra. Szerk.

mestere Ráth Károly ömlga és diszes, nagy közönség jelenlétében s részvételével, kik közt Tanárky Gedeon, vallás- és közokt. ministeri államtitkár, Gerlóczy Károly, budapesti h. polgármester, több orsz. képviselő, köztük a képviselőház al-elnöke Szontagh Pál, br. Bánffy Dániel val. belső titkos tanácsos, Hegedüs Sándor, Ferenczi Miklós; a ref. testvéregyház ősz püspöke Török Pál, Ballagi Mór, a „Prot. egyh. és isk. lap“ alapítója s szerkesztője, az ág. hitv. egyház lelkészei Győri Vilmos és Schranz József, Magyarevics Jeremiás gör. kel. esperes és több más notabilitás foglalt helyet s örvendett szívből velünk. Csak a r. kath. egyházi emberek közül, kik szintén meg voltak hiva, nem láttunk senkit.

Ünnepélyünk megható és lélekemelő volt nemcsak azért, hogy azt általában megérvünk engedte Isten, hanem azért főképen, mert az ott mondott imák és beszédek a szivekig és velőkig hatottak.

De térjünk a dolgok rendjére.

Október 2-án csendes, permetés reggel köszöntött be, tartani lehetett az esőtől, a mi tán többeket megakadályozott volna, hogy lelki örömvnkbén részt vegyenek. De az Ég jó volt s esőt nem küldött. Szépen gyülekezett hát a közönség, férfiak és nők.

Már 10 óra előtt ott volt a Deáktéri ág. hitv. gymn. disztermében Trefort minister ur, hiveink közül Ferencz József püspökön, Derzsi Károly először fungáló lelkészünken és Albert János tordai veterán unitárius lelkészen kívül, kit hasonlókép magunk hittunk meg anyaeklánk első ünnepélyes isteni tiszteletén uri szent vacsorát osztani; ott voltak Hajós János gondnok, Bedő Albert másod gondnok, Buzogány Áron, a budapesti unitárius egyháznak eleitől fogva titkára és helyettes lelkésze, Végh József eklai pénztárnok, Jakab Elek, vallásközönségünk emez irodalmi jelese, Dr. Hatala Péter egyetemi tanár, Sebes Pál minist. titkár, Dr. Sebes Károly, Székely Ferencz kir. főügyészi helyettes, Székely Elek, Gál Jenő, ifj. Dániel Gábor orsz. képviselők, Murányi Farkas Sándor, Weress Dénes alispán, Szigethi Sándor Torda város hadnagya (polgármestere), mint a tordai ekla képviselői, Magyarai Géza, a kolozsvári anya-, Megyelka József, a hódmező-vásárhelyi főkekla képviselői, Dr. Iszlay József, Hajós Gyula kir. mérnök, több hitrokonunk a fővárosból és a vidékről.

Pontban 10 órakor elkezdődött harmonium mellett, művészi előadással, a „Tebenned biztunk eleitől fogva“ kezdetű, örökszép zsoltár, a budapesti állami tanítóképezde növendékei énekelték, valóban meghatóan.

Aztán egy veresszak elhangzása után a szószékre lépett Derzsi Károly új lelkészünk és mondott szép csengő hanggal, igazi papi ihlettel egy emelkedett, magasztos imát, a mely az egész gyülekezetre mély benyomást tett.

Rövid műének következett, mely után nevezett s a köztisztelettel már körülvett lelkészünk tartott folytatólag egyházi beszédet, Jérémiás próféta próf. könyve I. r. 4—10. verseiből eme szavakat vévén alapul: „az én ígémet adom a te szádba.“ — A kitünő beszéd, mely szerzőjét s előadóját, mint magas műveltségű embert s a lelkészi szentpályára a legnemesebb értelemben hivatottat tüntette fel, épen azt foglalta magában, a mit az ünnepélyes, rendkívüli alkalom kívánt, hogy t. i. mi egy lelkésznek s nevezetesen egy kezdő unitárius lelkésznek a feladata épen itt Budapesten. Keresztényi szépségekben ragyogó beszédével mindenkit meghódított. Később a vallás és közokt. ministertől kezdve mindenki gratulált Derzsi lelkész urnak.

E rendkívül nagy sikerű beszéd hatását egyéb már nem fokozhatta, mint Ferencz József püspök ur üdvözlő és beiktató beszéde, melyet Derzsi után, rövid szép egyházi műének elhangzása után tartott ugyanazon szószékről, melyről Derzsi leszállt vala.

E kenetteljes, igazán krisztusi szent szeretettől áthatott főpásztori beszéd, melyben püspökünk gyönyörűen alkalmazta Jákobnak éji küzdelmét s a hajnallal bekövetkezett diadalát, rokonszenvet ébresztett volna nem csak az emberi szivekben, hanem még a kőfalakban is, ha erre már szükség lett volna; leginkább jellemzi e beszéd fonságát s az előadás rendkívüli sikerét egyik legelső jelen volt vendégünknek e sorok írójához intézett eme megjegyzése: „ez már bevezett szónok!“

Nem is szólok e beszédek tartalmáról bővebben; mert ha részletes ismertetésükbe ereszkedném, azoknak egyik részét sem mellőzhetném; hiszen azoknak egyik része szebb és magasztosabb, meghatóbb és elragadóbb volt, mint a másik. Sirtunk szívből és igaz lélekből... Arról különben is gondoskodott ifju ekklézsiánk, hogy ezen monumentális ünnepélyén mondott beszédek és imák külön nyomtatásban megjelenjenek.

Szent ének következett ezután megint, szép és megható; aztán Albert János mondott urvacsorai ágendát, olyan antik keresztény jellegűt, milyent az igaz szent atyák mondhattak régen minden lelkek megindítására. Méltó zárkőve volt ez a mi szent ünnepélyünknek. — Mintegy negyven férfi és husz nő vett részt az urvacsorában, mi alatt megint istenes ének zengett csendes mélasággal a benső vallásos érzést utolsó perczig élénk hangulatban tartva.

Íme, így folyt le a budapesti unitárius ekkla megalakulására szentelt első ünnepélyes isteni tisztelet. Ha a kezdetből következtünk lehetne, akkor bizonyára velünk lenne állandóan Isten „szent lelke“, mely az igaz hívő lelkek által ma is csudákat mivel! — Bizzunk Istenben, kinek szent lelke megsegit bizonyára ezutáni törekvéseinkben is! —

Elhangzott aztán 12 óra tájatt az utolsó „Amen“ és a

szent ének utolsó sora is. És mi könnyes szemekkel üdvözöltük egymást megint, és örömteljes szívvvel oszoltunk el.

Délután 2 órakor a „Hungaria“ vendéglő egyik termében rendezett diszebédre gyűltünk össze, hol fennebb nevezett vendégeink is egy-kettő kivételével, megjelentek. Itt volt Szalay Imre vallás-közükt. ministeri oszt. tanácsos is, kit fennebb nem említettünk. 50—60-an foglaltunk helyet a két águ hosszú asztalnál, melyet az asztalfő kötött össze. Az asztalfőn a püspök ült, mellette jobbra Trefort minister, balra Ráth főpolgármester, tovább Török Pál ref. püspök, Búsbak Péter, az ág. hitv. bpesti egyház főgondnoka, Ballagi Mór, Györy Vilmos, stb.

Az első poharat Ferencz József püspök emelte király ő felségére, a királynéra s királyi családra, mit felállva hallgatott s háromszor hangosan éljenzett a közönség. Ezután rögtön Trefort miniszter állott fel, örömét fejezte ki, hogy jelen lehetett a bpesti unitárius egyházközség mai szép ünnepén, a miket ott hallott, azok teljes biztosítékot nyujtanak arra, hogy az új egyház a fővárosnak egy hasznos, hazafias culturális új pontjává válik; örvend, hogy megalakult az új egyház azért is, mert most már lesz az unitáriusoknak is a fővárosban oly központjuk, a hol vallási érzésük ápolást nyereud s nem tarthatnak az indifferentismusba eséstől, a mi a közerkölcsiségre veszedelmes. Szóló rokonszenvvel viseltetik minden olyan egyház iránt, melyben a vallásos hit, a tiszta erkölcsök, a hazaszeretet s az állam és törvény iránti tisztelet ápolatnak; üdvözli ezért az unitárius új egyházat, annak virágzást óhajt s igéri pártfogását továbbra is, — emeli pohárát az unitárius egyházra, annak főpásztorára s a bpesti unitárius új lelkészre. E szép és igen meleg felkészöntés rendkívül nagy hatást tett és kitörő hosszás lelkesedés kísérte.

Harmadik poharat Hajós János emelte Trefortra, felsorolván méltó ékesszólással ama maradandó nagy és sokféle érdemeket, melyeket a magyar közmiveltség előbbvitele ügyében az ország s annak mindennemű culturalis csoportjai Trefortnak köszönnek, a melyek nevét a hazai cultura történetében halhatatlanná teendik. Köszönettel emlékezik meg szóló a ministernek irányunkba ma is tanusított szives jó indulatáról s azzal végzi, hogy a Szent Gondviselés Trefort becses életét a hazának, a közjónak és családjának még sokáig tartsa meg. Hosszas, lelkesült éljenzés követte ez emelkedett felkészöntést.

Aztán az ág. hitv. és ref. testvér egyházakra s azok jelen levő vezéreire, a fővárosra és Ráth főpolgármesterre, Hajós János gondnokra; megint Ferencz József püspökre ismételten, Derzsi Károly új lelkészünkre s a nap hőisére, Albert Jánosra, Szalay Imre oszt. tanácsosra, Buzogányra a bpesti

unitárius eddigi főkegyházközség titkárára, az angol és amerikai unitárius hitrokonokra, kiknek köszönhető nagy mértékben, hogy új anyaeklánk már megszületett; a vendégekre, stb. stb. emeltettek köszöntések, melynek mindenikét a szeretet hangja tette fenköltté s a fellelkesülés szellemessé. — Ki kell emelnünk különösen a R á t h főpolgármester toasztját, melyben ismert ékesszólásával üdvözölte s éltette a főváros legifjabb, reményteljes egyházát, igérvén mindenkorra a hatóság kész támogatását. — Tovább, G y ö r y V i l m o s tünt ki czikázó szellemességével, kivált midőn Ferencz József püspökre köszöntött, kit az ő birodalmában királyhágón innen és tul, kit az ő lelki trónusán szintén alattvalóinak szeretete s hódolata környez. — Szép volt B a l l a g i M ó r t ó l hallani a Fretwell és Gordon angol barátaink érdemeit, az ő nemes lelkének jól esett megemlékezni két oly férfiuról, a kiknek törekvéseit ismerte s látta, hogy a szabad irányu protestantismusnak évek óta nagy szolgálatot tettek és tesznek.

Este 5 óraker keltünk fel az asztaltól, mely mellett folyvást a legkitünőbb hangulat uralkodott. Többen aztán búcsúztak s eloszlottak, köztök Trefort és Ráth Károly is; de az ifjabbak szorosabb baráti körben még nagy lelkesedéssel mulattak késő estig, mire egyebek között nem csekély befolyással volt Murányi Farkas Sándorunk egy, ez alkalomra irt s általa felolvasott költeménye.

Nem hagyhatom említés nélkül azon üdvözlő iratokat, melyek az ünnepélyre történt meghívásunk következtében ekléziánkhoz érkeztek, s a melyek más nap tartott presbyterialis gyűlésünkön is felolvastattak. Ilyen jött már oct. 2-ka előtt Ráth Károly főpolgármester és Gerlőczy Károly h. polgármester uraktól, továbbá Nagy Lajos, Koronka Antal és Rédiger Árpád esperes uraktól, a kolozsvári anya eklától és táviratilag Dániel Gábor főgondnok urtól. Csak azt sajnáljuk, hogy nem közölhetjük itt szó szerint ezen szebbnél-szebb üdvözlő iratokat; egy pár helyet mégis ide iktatunk legalább a két elsőből azon örvedetes hangulat jellemzésére, melylyel nem saját hitrokonaink, hanem Budapest főváros legelső tisztviselői hozzánk szólottak.

Ráth Károly főpolgármester ezt írja: „De ezen vallásfelekezeti ünnepély nem csak pusztán a magyar unitárius vallásközönségre, hanem fontos és örvedetes az egyszersmind az egész magyar társadalomra nézve is, mivel az Ur háza egyszersmind az igaz hazaszeretet temploma is levén, ismét növekedett azon kegyhelyek száma, hol a vallás szent tanai mellett, egyúttal a haza iránti szeretet és hű ragaszkodás szavai is hirdettetnek, — és azon benső meggyőződésben, hogy a bpesti unitárius anya-egyházközség eme mindnyájunkkal közös hazafiui szent kötelesség teljesítésében jövőre is oly példás buzgalommal és a többi vallásfelekezetekkel való jó egyet-

értésben fog eljárni, lelkem bensejéből ohajtom, hogy az anyaegyházköztségnek megalakulását, úgy hivatásszerű működését Isten áldása kísérelje!"

Gerlóczy Károly h. polgármester így ír: „Fokozza e feletti (az unitár. anyaegyházköztség megalakulása feletti) örömet azon biztos tudat, hogy a volt fiók-egyházköztség tagjai nehézséget nem ismerő buzgalmából alakult anyaegyházköztség a vallásos hitelvek buzgó ápolása és terjesztése mellett itt e fővárosban is bizonyára soha sem tévesztendi szem elől a hazaszeretet és hazafias magyar nemzeti érzület buzgó ápolását és terjesztését sem, mely már keletkezése óta képezi a magyar unitárius egyház szép és elismerésre méltó eredményekben gazdag erényét.“

Még egy van, a mit megemlítés nélkül nem hagyhatunk, a napi sajtót, a mely mint minden jó s különösen józan szabadelvű és hazafias irányu törekvést pártolni szokott — a mi ünnepélyünkről s ügyünkről is elismeréssel és buzdítólag emlékezett meg. Hiszen teljes szívvvel előmozdítói is voltunk és vagyunk eleitől fogva épen a józan és hazafias nemzeti kultúrának. Ezért hát számíthatunk is biztosan mindig a jó magyar sajtó támogatására ezután is.

Harmadnap Jakab Elek vendégszerető házánál volt még egy bizalmas, baráti jellegű bucsu ebéd, melyen résztvettek a háziakon kívül a püspök, Hajós, Bedő gondnokok, Buzogány, Albert János, Derzsi Károly, Sebes Pál, M. Farkas Sándor, Kovács Jánosné sz. Kriza Lenke urhölgy, Kolozsvárról ez alkalomra feljött vendége a családnak, aztán az édes atyjukkal jött Ferencz Gyula és Albert Iván, mint az ifjuság képviselői.

A társaság központja természetesen a szeretetreméltó háziasszony volt és az ő férje, a leggondosabb házigazdák egyike, kiknek egyszersmind boldog házasságuk 25 éves fordulója is felszínre került. Őket és családjukat illette tehát itt mindenkép az első felköszöntő, melyet a püspök emelt szívből folyó meleg érzésekkel és jókívánságokkal mint szeretett régi jó barátjaira; természetes, hogy az egész társaság örömmel járult a megható felköszöntésben foglalt jókívánságokhoz, többszörösen éljenezve a házi asszonyt, házi gazdát s az egész családot.

Azután, mint oly helyen, a hol minden sziv tele van jó érzéssel, tovább folytak a kedélyes felköszöntések a püspökre új egyházközségünkre, az új lelkészre, a gondnokokra sat. A felköszöntöttek közül semmikép sem hiányozhattak Kovácsné Kriza Lenka urhölgy s az ő otthon maradt férje sem, ki oly ügyesen és annyi buzgósággal agitált s gyűjtött a nyáron Angliában a mi új egyházközségünk leendő imaházára; de hogy hiányozhatott volna a legszívesebb felköszöntés a házi kisasszonyokra is, kik az asztal körül a gazdasszonykodást

oly kitünő ügyességgel és szivességgel teljesítették. M. Farkas Sándor barátunk ebéd folytán most is egy szép alkalmi költeményt olvasott fel, mi igen emelte a jó hangulatot. Innen is csak estve tájt oszlohattunk el.

Ime így folyt le a bpesti unitárius anyaegyházközség első isteni tiszteletének ünnepélye, meghatóan, lélekemelőleg. Részt vett örömlünkben a magyar kir. vallás és közoktatási minister. Budapest főváros főpolgármestere, s az itteni reform. és ág. hitv. testvér egyházak legjelesebb férfiai és sok kitünő hazafi, akik vallásuknál fogva nem tartoznak hozzánk. És részt vettek erdélyi testvéreink ősi keresztény szeretettel.

Az Isten áldja meg mindnyájokat és áldja meg égi szent kegyelmével új egyházközségünket, melynek utjait tizenhárom évi gonddal és szeretettel egyengettük, hogy az időnek teljességében testté váljék az ige és megvalósuljon, a mit szívünk és lelkünk oly forrón ohajtott!

— n.

GONDOLATOK

a budapesti unitárius egyházközség által 1881 october 2-án tartott első ünnepélyes isteni tisztelet alkalmából.

Ajánlva: főtisztelendő és nagyságos Ferencz József unitárius püspök és királyi tanácsos, és méltóságos Hajós János ministeri tanácsos egyházközségi gondnok uraknak.

Hervadozik, hull már erdő mező lombja,
 Őszi szél az avart sodorja halomba,
 Itt-ott egy-egy virág szomorún magában,
 Illattalan teng az őszi napsugárban.
 Még visszamosolygnak a hervadó tájra,
 Mintha szivők volna, s a végbúcsu fájra.
 Még csillog a harmat bársonyán a rétnék,
 Még ma harmat — holnap tán gyilkoló dér lett.

A nyári égboltnak nyájas arczatját
 Örökös borúnak felhői takarják.
 És mintha egy kedves halottat siratna:
 Esőkönnye úgy hull alá a harasztra.
 Hová lesz a tavasz annyi éke, bája?
 Hervadás után, a virág illatárja?
 És el-elmerengek... elborongok gyakran,
 Járván, elmélkedvén ott künn a szabadban.
 S nem tudom mit érzek, merre téved lelkem —
 A kétely, vagy a hit erősebb-é bennem?

De győz a hit s z a v a... s én remélek, hiszek,
 Látom lobogni a mennyei szent tüzet.